

Увођење родне перспективе у активности Архус центара

Увођење родне перспективе у активности АРХУС центра

Приручник за практичаре

Захвалност

Смернице за увођење родне перспективе у активности Архус центара представљене у овој публикацији резултат су блиске сарадње између Одсека за родну равноправност у Канцеларији генералног секретара и Канцеларије координатора за економске и еколошке активности (ОЦЕЕА). Финалну верзију је саставила Кристин Херман, саветница за родна питања, на основу почетних смерница и детаљних претходних верзија које су биле резултат истраживања и рада Фреје фон Гроте.

Захваљујемо и следећим појединцима који су пружили драгоцене информације и сазнања током целокупног процеса како би ове смернице за увођење родне перспективе биле смислене и релевантне за особље, кориснике и заједнице Архус центара: Дезире Швајцер, заменица координатора/шефа за активности заштите животне средине (ОЕБС/ОЦЕЕА), Езра Ф. Бутанри, саветница на пословима заштите животне средине (ОЕБС/ОЦЕЕА) и Нино Малашкиа, сарадница на пословима животне средине (ОЕБС/ОЦЕЕА). Посебно се захваљујемо свим локалним канцеларијама ОЕБС-а које су дале коментаре и препоруке у завршним фазама процеса како би смернице за увођење родне перспективе у активности Архус центара биле још прецизније.

Објавио Секретаријат ОЕБС, Канцеларија генералног секретара/Одсек за родну равноправност
www.osce.org/gender

Уредница: Кристин Херман, саветница за родна питања
equality@osce.org

Дизајн: comma | communication design

Штампа: Fiducia 011

Тираж: 500 комада

© ОЕБС, 2012.
Сва права задржана

ISBN: 978-86-85207-98-3

Наводи као: „Увођење родне перспективе у активности Архус центара: приручник за практичаре“. Ауторка: Кристин Херман, саветница за родна питања, Канцеларија генералног секретара, Беч. Сви ставови, мишљења, линкови и закључци који су укључени у „Увођење родне перспективе у активности Архус центара: приручник за практичаре“ или на које се у овом приручнику упућује припадају аутору и не подразумевају нужно да их је ОЕБС званично подржао или прихватио.

Ова публикација садржи линкове за интернет презентације које не припадају ОЕБС-у и којима управљају трећа лица, а могу садржати материјале који су заштићени ауторским правом или другим правима трећег лица. С обзиром на то да ОЕБС нема контролу над тим интернет презентацијама, не преузима одговорност нити правну обавезу за доступност, тачност и потпуност садржаја екстерних интернет презентација.

Садржај

Захвалност	5
Увод	9
Сврха	10
Архус: преглед	11
Први стуб – Доступност информација	11
Други стуб – Учешће јавности у доношењу одлука	11
Трећи стуб – Право на правну заштиту	11
Архус и ОЕБС	13
Увођење родне перспективе и активности Архус центара	15
Мапа пута за Архус центре	18
Оперативна мапа пута	28
ОЕБС	32

Увод

Конвенција Економске комисије Уједињених нација за Европу (UNECE) о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима која се тичу животне средине усвојена је 25. јуна 1998. године у данском граду Архусу. Конвенција која је ступила на снагу 30. октобра 2001. године, између осталог, повезује права животне средине и људска права, те утврђује да се одрживи развој може постићи само кроз учешће свих заинтересованих страна. Повезујући одговорност државе са заштитом животне средине, Конвенција се заснива на 10. начелу Декларације Уједињених нација из Рио из 1992. године и усредсређује на интеракцију између јавности и државних органа у демократском окружењу. Постављањем начела за доступност информација, учешће јавности и право на правну заштиту, Архуска конвенција пружа ОЕБС-у јединствено средство за подстицање процеса управљања животном средином на националном нивоу, што доприноси напорима које земље улажу у решавање еколошких и безбедносних проблема. Тренутно, 48 држава учесница ОЕБС-а су потписнице Конвенције.

Државе учеснице су признале родну равноправност као саставни део свеобухватне безбедности и одрживог развоја од самог оснивања. Позивајући се на међународне обавезе о родној равноправности, накнадне одлуке Савета министара ОЕБС-а потврђују континуирану посвећеност држава учесница у унапређивању родне равноправности у оквиру организације и својих држава, кроз димензију људских права, али и кроз политичко-војну, економску и еколошку димензију.

Упркос јачању оквира ОЕБС-а и међународних оквира о родној равноправности, неопходно је додатно радити на томе да се обезбеди да мушкарци и жене имају једнаку корист од активности које произилазе из Архуске конвенције, а које подржава ОЕБС, и да у тим активностима равноправно учествују. Користећи ову прилику, приручник „Увођење родне перспективе у активности Архус центара“ има за циљ да помогне државама учесницама, партнерима ОЕБС-а, особљу Архус центара и заинтересованим странама на националном нивоу да ефикасно интегришу родну перспективу у свој рад. Унапређивање родне равноправности у активностима и кроз активности Архус центара је прилика да подржимо праксе доброг управљања, повећамо ефикасност и одрживост у складу са начелима и циљевима Архуске конвенције и ОЕБС-а.

Сврха

Сврха приручника „Увођење родне перспективе у активности Архус центара“ је да помогне особљу Архус центара и заинтересованим странама да ефикасно укључе родну перспективу у свој рад. Полазећи од „Мапе пута за Архус центре“¹, у овом приручнику се предлажу конкретне и практичне полазне тачке за увођење родне перспективе у активности које се односе на сва три стуба Архуске конвенције (доступност информација, учешће јавности и право на правну заштиту), и којима се подржавају начела родне равноправности за које се ОЕБС залаже. Овај приручник пружа прилику да се помогне државама учесницама ОЕБС-а, партнерским организацијама и другим заинтересованим странама да ефикасно унапреде родну равноправност у сектору заштите животне средине, пружајући помоћ заинтересованим странама у испуњењу националних и међународних обавеза у области родне равноправности и јачању добре владавине уопште.

Овај приручник посвећен „Родним питањима и Архусу“ допуњује публикацију „Смернице за рад Архус центара“, које служе као референтни документ за пружање смерница за стратешку оријентацију, оснивање и активности Архус центара који раде уз подршку ОЕБС-а. Читаоцима такође предлажемо да прочитају публикацију „Родна питања и животна средина“² – водич за интеграцију родних аспеката у пројекте ОЕБС-а који се односе на животну средину, а који су заједнички објавили Канцеларије координатора за економске и еколошке активности и Одсек за родну равноправност у 2009. години.

¹ Мапа пута за Архус центре је израђена са циљем да подржи имплементацију релевантних компоненти у складу са Стратешким планом за Архуску конвенцију (2009—2014), који је усвојен на Трећем састанку страна у Риги у јуну 2008. године.

² <http://www.osce.org/item/36575.html>.

Архус: преглед³

Архуска конвенција почива на три „стуба“: доступност информација, учешће јавности у доношењу одлука и право на правну заштиту.

Први стуб – Доступност информација

Доступност информација представља први од стубова Архуске конвенције. Он истиче да ефикасно учешће јавности у доношењу одлука зависи од потпуних, тачних и ажурираних информација. Стуб који се односи на доступност информација подељен је на два дела. Први део се односи на право јавности да тражи информације од државних органа, као и на обавезу државних органа да пруже информације на захтев. Ова врста приступа информацијама се назива „пасивна“. Други део стуба информација односи се на право јавности да прима информације и обавезу органа власти да прикупљају и шире информације од јавног значаја, без потребе за подношењем посебног захтева. То се зове „активан“ приступ информацијама.

Други стуб – Учесће јавности у доношењу одлука

Други стуб Архуске конвенције је учешће јавности у доношењу одлука. Стуб који се односи на учешће јавности је подељен на три дела. Први део се односи на учешће јавности у одлучивању у конкретним активностима због утицаја које те активности могу имати на јавност или зато што је јавност из неког другог разлога заинтересована. Други део се односи на учешће јавности у изради планова, програма и политика које се односе на животну средину и учешће јавности у примени закона, прописа и обавезујућих норми.

Трећи стуб – Право на правну заштиту

Трећи стуб Архуске конвенције је право на правну заштиту. Он учвршћује стубове који се односе на информације и учешће у домаћим правним системима, те јача примену домаћег законодавства у области животне средине. Посебне одредбе Конвенције се односе на право примања информација, право учешћа у одлучивању и на било које друге одредбе Конвенције које стране одлуче да оја-

³ Прилагођено из UNECE, Водич за примену Архуске конвенције, стр. 5, 6, <http://www.unece.org/env/pp/acig.htm>.

чају на овај начин. Стуб који се односи на право на правну заштиту такође јавности обезбеђује механизам за директну примену закона о животној средини.

Архус и ОЕБС

Од 2002. године, Канцеларија координатора за економске и еколошке активности (ОЦЕЕА) и локалне канцеларије ОЕБС-а подржавају оснивање и рад Архус центара (у даљем тексту: центри) и Центара за информисање јавности о животnoj средини (РЕИС) у земљама југоисточне Европе, источне Европе, Кавказа и Средње Азије. Од априла 2010. године, ОЕБС је подржао оснивање центара у осам земаља. Подршка неким од тих центара пружена је под окриљем Иницијативе за животну средину и безбедност (ENVSEC), коју заједно спроводе ОЕБС, Програм Уједињених нација за животну средину (UNEP), Програм Уједињених нација за развој (UNDP), Економска комисија Уједињених нација за Европу (UNECE), Регионални центар за животну средину за Централну и Источну Европу (РЕЦ) и Северноатлантски савез (НАТО) (као придружен партнер).

У 2009. години, ОЕБС/ОЦЕЕА је наручио независну евалуацију⁴ Архус центара/центара за информисање јавности о животnoj средини са циљем да „генерише знање из искуства Архус центара у оквиру напора ОЕБС-а да развије свест о питањима из области животне средине и унапреди приступ одлучивању о питањима из области животне средине који се заснива на учешћу свих заинтересованих“. Резултат евалуације из 2009. године су „Смернице за рад Архус центара“ објављене у новембру те године.⁵

Активности Архус центара које подржава ОЕБС помињу се и у следећим документима:

Стратегија ОЕБС-а за економску димензију и димензију заштите животне средине, усвојена на Министарском савету у Мадриху 2003. године посебно се бави значајем процеса и институција за пружање правовремених информација о питањима од јавног интереса у области економије и заштите животне средине цивилном друштву и грађанима, као и средствима јавног информисања и пословној заједници. Кроз ову стратегију, ОЕБС се залаже за промовисање учешћа јавности у формулисању и спровођењу политике одрживог развоја, што захтева отворен дијалог између грађана и влада заснован на доброј обавештености.

Мадридска декларација о животnoj средини и безбедности, усвојена на Министарском савету у Мадриду 2007. године, такође је потврдила значај доброг управљања животном средином и нагласила значај подизања свести о потенцијалном утицају проблема у области заштите животне средине на безбедност.

⁴ Извештај је доступан на следећој адреси: <http://www.osce.org/eea/13471.html>.

⁵ Смернице су доступне на следећој адреси: http://www.osce.org/eea/item_11_41593.html.

Форуми за економска питања и питања животне средине које ОЕБС одржава сваке године од 1993. такође се баве изазовима који се односе на учешће јавности и доступност информација у оквиру различитих економских питања и питања животне средине која су повезана са питањем безбедности.

Архус центри се обично заснивају на споразуму између одређене локалне канцеларије ОЕБС-а и Министарства за заштиту животне средине у тој земљи, а њима управља одбор састављен од једнаког броја представника владе и цивилног друштва. Архус центри служе државним службеницима као форум на којем се састају са представницима невладиних организација које се баве животном средином како би изградили кооперативне приступе у циљу решавања проблема везаних за животну средину.

У овој иницијативи, партнери ОЕБС-а су пре свега владе држава учесница у којима се ови центри налазе, као и водеће НВО у овим земљама које се баве животном средином. UNEP, UNDP, UNECE, РЕЦ и НАТО су природни партнери ОЕБС-а преко њихове укључености у Иницијативу ENVSEC.

Увођење родне перспективе и активности Архус центара

Деградација животне средине, трка за природним ресурсима, прекогранично загађење и климатске промене су фактори дестабилизације који могу довести до сукоба. Велики број истраживања током последњих деценија доказао је важну везу између безбедности животне средине и родних питања. Деградација или загађење животне средине често различито утичу на жене и мушкарце због њихових специфичних родних улога у друштву, као што је подела рада између њих. На пример, жене могу бити изложене токсинима током рада на пољима, док мушкарци могу бити изложени токсинима када раде у рудницима. Међутим, управо жене често имају ограничен или никакав приступ учешћу, информацијама или правосуђу када је у питању решавање проблема у области животне средине. Активности везане за спровођење Архуске конвенције имају за циљ да се ова важна питања узму у обзир приликом ширења информација, али и да обезбеде да се чују мишљења и проблеми и мушкараца и жена и да им се омогући једнако право на правну заштиту.

Учешће жена, посебно у процесима одлучивања, често је изазов у многим друштвима. Иако је то пре свега ствар људских права, ако се узму у обзир знање, ресурси и способности и мушкараца и жена, добија се додатна корист у погледу ефикасности и одрживости. Стратегије за решавање проблема животне средине могу бити одрживе само ако се добро размотре интереси и доприноси мушкараца и жена на основу њиховог пуног и слободног учешћа.⁶

У децембру 2004. године, Савет министара је усвојио Акциони план ОЕБС-а за унапређење родне равноправности (MC.DEC/14/04) (Акциони план). У Акционом плану се истиче родна равноправност као приоритет за ОЕБС и државе учеснице. Акциони план описује како би се родна равноправност могла постићи приступом који се састоји из три правца деловања: (1) увођење родне перспективе у организационе структуре и радну средину, (2) увођење родне перспективе у политике, програме, пројекте и активности ОЕБС-а и (3) дефинисање приоритетних области у унапређењу равноправности мушкараца и жена. Слично томе, документ MC.DEC/7/09 који се односи на учешће жена у политичком и јавном животу експлицитно позива државе учеснице да активно унапређују учешће жена у политичким и јавним процесима.

Кључни међународни документи који су релевантни за увођење родне перспективе у економску димензију и димензију животне средине ОЕБС-а обухва-

⁶ Потреба да се повећа учешће жена у јавном животу поново је потврђена у документу MC.DEC/7/09 који се односи на учешће жена у политичком и јавном животу.

тају, између осталог, Конвенцију о елиминацији свих облика дискриминације жена (CEDAW), Далекосежне стратегије унапређења жена из Најробија, Пекиншку платформу за акцију, Миленијумску декларацију УН или начела потврђена 2002. године на Светском самиту о одрживом развоју или у Агенди 21 на Земаљском самиту. Ови међународни оквирни документи експлицитно позивају државе да унапређују једнако учешће мушкараца и жена и у пословима заштите животне средине, што представља основу за демократски, одржив развој.

У складу са Акционим планом из 2004. године, ОЕБС примењује увођење родне перспективе као стратегије која се спроводи како би организација испунила своје обавезе у погледу родне равноправности. Следећи дефиницију УН⁷, ОЕБС дефинише увођење родне перспективе као „процес процене последица свих планираних мера, укључујући прописе, политике и програме, у свим областима и на свим нивоима, по жене и мушкарце. То је стратегија помоћу које интереси и искуства и жена и мушкараца постају саставни део израде, спровођења, праћења и евалуације политика и програма у свим политичким, економским и друштвеним сферама, тако да жене и мушкарци имају корист у истој мери и како се неравноправност не би настављала. Крајњи циљ је да се постигне родна равноправност“.

Архуска конвенција о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима која се тичу животне средине повезује права животне средине и људска права, те установљава да се одрживи развој може постићи само кроз учешће свих заинтересованих страна. Текст Конвенције и документације која се на њу односи је родно „неутралан“⁸, али родна питања која се односе на специфичне потребе, рањивост, доприносе и права мушкараца и жена нису директно наведена.

Обраћајући већу пажњу на интеграцију начела родне равноправности, особље Архус центара, креатори политике и друге заинтересоване стране могу активно допринети томе да се обезбеди да активности буду инклузивне и да не подстичу неједнакост. Поред тога, интегрисање родне перспективе у активности за примену Архуске конвенције омогућава заинтересованим странама да покажу своју посвећеност у примени добре међународне праксе и начела.

Увођење родне перспективе у активности за примену Архуске конвенције:

7 Видети службену евиденцију о Генералној скупштини УН, 52. заседање, Додатак 3 (A/52/3/REV 1), Поглавље IV, став 4.

8 Овде се мисли на то да су појмови као што су „јавност“, „заинтересоване стране“, итд. општи и нису дефинисани и родно одређени. Стога постоји опасност да жене, које су често маргинализоване и најугроженије, нису довољно ни конкретно заступљене у активностима које се односе на примену Архуске конвенције.

- Обезбеђује да потребе, знања и доприноси како мушкараца тако и жена буду изражени подједнако и да се неједнакост не наставља.
- Обезбеђује да Архус центри представљају све заинтересоване стране једнако, повећавајући транспарентност, одговорност и поверење јавности.
- Повећава учешће жена у јавном животу и процесима доношења одлука.
- Ако се у обзир једнако узму интереси и права мушкараца и жена, постиже се боља равнотежа и родна заступљеност у пружању услуга.

Резултати су боље усмерено и стога ефикасније пружање услуга у сва три стуба Архуске конвенције.

Тематска мапа пута

А. Циљ ове Тематске мапе пута је да утврди полазне тачке и активности Архус центара којима се подржавају релевантне компоненте Стратешког плана за примену Архуске конвенције (2009—2014) који је усвојен на Трећем састанку страна у Риги 11—13. јуна 2008. године. Трећа колона десно, „Акције за унапређивање родне равноправности“, садржи низ предложених активности којима се унапређује увођење родне перспективе у све активности Архус центара.¹

Бр.	Циљ (Садржан у Стратешком плану за примену Архуске конвенције)	Предлози за могуће врсте активности Архус центара	Предлози за акције Архус центара којима се унапређује родна равноправност	Акције које се спроводе након додатне помоћи у виду средстава и обуке
A.12	Едукација о животnoj средини је широко доступна и промовише активно и одговорно понашање јавности у погледу односа према животnoj средини, укључујући и остваривање права гарантованих Конвенцијом (Стратешки план, Циљ 1.4).	1.1. Архус центри организују обуке и активности развијања свести о животnoj средини за доносиоце одлука, НВО, стручњаке и друге заинтересоване стране.	1.1.a. Програма обуке укључује родну компоненту која је релевантна за циљну групу. 1.1.b. Материјали о родним питањима и животnoj средини се користе и/или су доступни.	1.1.c. Материјали о родним питањима и животnoj средини се користе и/или су доступни.

¹ За многе од активности које су наведене у оквиру предлога за акције Архус центара којима се унапређује родна равноправност биће потребна обука, изградња капацитета и стручни савети о увођењу родне перспективе за особе Архус центара. Овај документ би требало схватити као водич који пружа широк спектар предложених активности за унапређивање родне равноправности, и као такав поставља висок праг који Архус центри треба да настоје да достигну. Јасно је да Архус центри често раде са ограниченим средствима, те су стога потребна додатна средства и ресурси за релевантно спровођење многих предложених акција за унапређивање родне равноправности. Не очекује се да ће Архус центри бити у стању да спроведу све наведене активности без помоћи. Од држава учесница ОЕБС-се може захтевати да помажу и подржавају активности на побољшању увођења родне перспективе које спроводе Архус центри како би испуниле обавезе организације које се односе на родну равноправност у оквиру Акционог плана за унапређење родне равноправности из 2004. године.

<p>бр. Циљ (Садржану Стратешком плану за примену Архуске конвенције)</p>	<p>Предлози за могуће врсте активности Архус центара</p>	<p>Предлози за акције Архус центара којима се унапређује родна равноправност</p>
<p>Акције које се спроводе одмах</p>	<p>Акције које се спроводе након додатне помоћи у виду средстава и обуке</p>	
<p>А.2</p> <p>Државни органи на свим нивоима и у релевантним секторима свесни су обавеза из Конвенције и издвајају средства потребна за њихово испуњење у оној мери у којој је то могуће (Стратешки план, Циљ 1.5).</p>	<p>2.1. Архус центри спроводе активности информисања и развијања свести државних службеника. Ове иницијативе не треба да буду усмерене само на министарства животне средине, него и на друга ресурсна министарства и владина тела (као што су она која се баве енергијом, транспортом, индустријом и правосуђем).</p> <p>2.2. Архус центри се посебно усредсређују на државне органе на покрајинском и локалном нивоу.</p>	<p>2.1. а. Државни органи су обавештени о постојећем законодавству које регулише родну равноправност у складу са Конвенцијом и међународним обавезама и стандардима.</p> <p>2.1. б. Стављени су на располагање примери добре праксе у области родне равноправности и у тематским областима.</p>
<p>А.3</p> <p>Примена Конвенције доводи до развоја културе отворене управе која подржава учешће јавности и транспарентност у питањима која се односе на животну средину, вреднујући их као позитиван допринос демократској, ефикасној и доброј управи. Релевантни државни службеници имају и примењују знање и вештине у пружању помоћи и савета грађанима како би им олакшали остваривање права (Стратешки план, Циљ 1.6).</p>	<p>3.1. Архус центри се залажу за добро управљање животном средином и први показују практичну примену таквог приступа.</p> <p>3.2. Архус центри шире информације о примерима добре праксе у управљању животном средином.</p>	<p>3.2. а. Државним службеницима је пружена помоћ у ширењу информација и обезбеђивању да информације допру једнако до мушкарца и жена.</p> <p>3.2. б. Доступни алати и примери добре праксе у области родне равноправности и добре управе се промовишу и достављају управама.</p>

Бр.	Циљ (садржан у Стратешком плану за примену Архуске конвенције)	Предлози за могуће врсте активности Архус центара	Предлози за акције Архус центара којима се унапређује родна равноправност
А.4	<p>Државни органи на свим нивоима и у свим релевантним секторима имају чврсто успостављене политике и механизме информисања, који им омогућују да рутински пружају квалитетне информације о животnoj средини и проактивно обавештавају јавност о питањима животне средине на разумљив начин, користећи максимално електронска средства када је то могуће (Стратешки план, Циљ 1.7).</p>	<p>4.1. Архус центри олакшавају приступ доступним информацијама о животnoj средини уз помоћ различитих средстава (интернет презентација, билтена, огласних табли, итд).</p> <p>4.2. Архус центри служе као тачке приступа за заједницу и као ризнице информација о животnoj средини на националном и локалном нивоу.</p> <p>4.3. Архус центри имају активну улогу у пружању информација националним центрима у оквиру механизма за прикупљање и размену информација у области животне средине.</p> <p>4.4. Када је то примерено и ако су националне власти то предвиделе, Архус центри служе као национални центри у оквиру механизма за прикупљање и размену информација у области животне средине.</p>	<p>Акције које се спроводе након додатне помоћи у виду средстава и обуке</p> <p>4.1.а У доступним информацијама и алатима употребљава се родно осетљива терминологија, обезбеђује се да информације буду релевантне за мушкарце и жене, те једнако доступне мушкарцима и женама.</p> <p>4.2.а Организују су активности које се односе на тачке приступа и ширење информација како би се обезбедило да мушкарци и жене имају једнак приступ информацијама.</p> <p>4.3.а Центри који делују као национални центри у оквиру механизма за прикупљање и размену информација у области животне средине траже информације које се односе на родна питања, и када је то могуће, податке разврстане по полу тамо где су ти подаци доступни.</p>

<p>бр. Циљ (Садржану Стратешком плану за примену Архуске конвенције)</p>	<p>Предлози за могуће врсте активности Архус центара</p>	<p>Предлози за акције Архус центара којима се унапређује родна равноправност</p>	<p>Акције које се спроводе након додатне помоћи у виду средстава и обуке</p>
<p>А.5</p>	<p>Државни органи и сви други заинтересовани актери сматрају да су поступци који се односе на учешће јавности саставни део припреме политика, планова, програма и пројеката који могу имати значајан утицај на животну средину, и спроводе се у пуном обиму. Потенцијални кандидати се, по потреби, подстицају да делују проактивно како би препознали заинтересовану јавност, информисали грађане и разговарали са њима у раној фази планирања, у циљу омогућавања ефикасног учешћа свих заинтересованих грађана (Стратешки план, Циљ 1.9).</p>	<p>5.1. Архус центри окупљају све релевантне актере и обезбеђују платформу за учешће кроз консултације (нпр. јавне расправе) и за интерактивно учешће (радionicе, преговарање, посредовање, итд).</p> <p>5.2. Архус центри делују као фацилилтатори јавне расправе.</p> <p>5.3. Архус центри јачају капацитете заинтересованих страна за технике и поступке који се односе на учешће јавности. Организују обуке о вештинама омогућавања (фацилилтације) и планирања дијалога за државне институције, локалну управу, НВО, пословну заједницу и инвеститоре.</p> <p>5.4 Архус центри организују правремену дискусију у вези са изградом програма за управљање природним катастрофама и припремом локалних стратешких докумената (као што су програми за управљање отпадом), на тај начин омогућавајући да јавност допринесе у раној фази планирања.</p>	<p>5.1.а. Архус центри примењују и промовишу развој партиципативних приступа којима се обезбеђује једнако учешће мушкараца и жена.</p> <p>5.4.а. Архус центри се старају о томе да родна перспектива буде узета у обзир приликом припреме и израде програма за управљање природним катастрофама и стратешких докумената.</p>
<p>А.6</p>	<p>Судије, јавни тужиоци и други правни стручњаци су упознати са одредбама конвенције и спремни су да их се придрижавају у складу са својим одговорностима (Стратешки план, Циљ 1.11).</p>	<p>6.1. Обуке за правне стручњаке обухватају и следеће теме: домаће и међународно законодавство које регулише родну равноправност, конвенције и добру правну праксу.</p>	<p>Акције које се спроводе одмах</p>

Бр.	Циљ (Садржан у Стратешком плану за примену Архуске конвенције)	Предлози за могуће врсте активности Архус центара	Предлози за акције Архус центара којима се унапређује родна равноправност	Акције које се спроводе након додатне помоћи у виду средстава и обуке
A.7	<p>Свака земља потписница Конвенције обезбеђује одговарајуће признање и подршку организацијама цивилног друштва које унапређују заштиту животне средине, као важним актерима у унапређењу демократске дебате о политикама заштите животне средине, развијану јавне свести, те подстицању грађана на активност, пружању помоћи грађанима у остваривању њихових права у складу са Конвенцијом и доприношењу њеном спровођењу (Стратешки план, Циљ 1.1.2).</p>	<p>7.1. Архус центри се залажу за веће укључивање цивилног друштва у управљање животном средином и процес доношења одлука, те нуде средства и механизме за ефикасну сарадњу између државних служби и организација цивилног друштва.</p> <p>7.2. Архус центри шире информације о примерима добре праксе који се односе на партнерство између државних органа и цивилног друштва.</p> <p>7.3. Архус центри су активно укључени у израду националних извештаја о примени Конвенције, те у њихово праћење и дистрибуцију.</p>	<p>7.1.а. Улажу се напори да се активно укључе организације које се баве заштитом права жена како би се обезбедила уравнотежена заступљеност интереса у процесима доношења одлука и у дијалогу са владама.</p> <p>7.3.а. Архус центри саветују особе за контакт на националном нивоу да укључе аспекте родне равноправности у националне извештаје о примени Конвенције и друге важне документе.</p>	<p>7.2.а. У пруженим информацијама о примерима добре праксе који се односе на партнерство између државних органа и цивилног друштва истиче се значај и предности добре праксе у области родне равноправности.</p>
A.8	<p>Организације цивилног друштва и шира јавност су упознати са својим правима из Конвенције и одлучни су у томе да се ефикасно укључују у решавање проблема животне средине и одрживог развоја, и да унапређују заштиту животне средине и добру владавину, доприносећи на тај начин одрживом развоју (Стратешки план, Циљ 1.1.3).</p>	<p>8.1. Архус центри организују кампање подизања свести јавности о питањима заштите животне средине, а посебно о Конвенцији.</p> <p>8.2. Архус центри воде и омогућавају иницијативе за јачање капацитета организација цивилног друштва у областима као што су технике за укључивање заједнице, партиципативно планирање и програмирање, састављање пројеката, управљање пројектима, те њихово праћење и евалуација.</p>	<p>8.1.а. Кампање подизања свести јавности су родно осетљиве и развијају свест о родној димензији доступности информација, учешћа јавности и праву на правну заштиту.</p>	<p>8.2.а. Активности изградње капацитета обезбеђују да полазници обуке имају могућност да ефикасно примене начела увођена родне перспективе у све аспекте свог рада.</p>

<p>бр. Циљ (Садржану Стратешком плану за примену Архуске конвенције)</p>	<p>Предлози за могуће врсте активности Архус центара</p>	<p>Предлози за акције Архус центара којима се унапређује родна равноправност</p>
<p>А.9</p> <p>Утицај доприноса цивилног друштва на управљање животном средном и одрживи развој је боље схваћен, документован и проценен (Стратешки план, Циљ 1.15).</p>	<p>9.1. Израда планова рада усмерених на постизање резултата и показатеља резултата рада Архус центара, који се периодично преиспитују и процењују.</p> <p>9.2. Архус центри шире примере добре праксе о доприносу цивилног друштва у управљању животном средном и одрживом развоју.</p> <p>9.3. Архус центри заговарају и омогућају успостављање партнерстава и умрежавање организација цивилног друштва на локалном и националном нивоу.</p>	<p>Акције које се спроводе након додатне помоћи у виду средстава и обуке</p> <p>9.1.а. Планирају радове и оквири за праћење и евалуацију укључују родно осетљиве показатеље.</p> <p>9.2.а. Истичу се научене лекције и примери добре праксе у области родне равноправности и о њима се шире информације.</p>
<p>А.10</p> <p>Спектар информација о животној средини који је доступан јавности постепено се повећава, између осталог, кроз развој и примену механизма који омогућавају да потрошачи имају више информација на основу којих бирају производе, чиме се доприноси одрживијим обрасцима производње и потрошње. Кроз размену информација и добре праксе, разматрају се начини промовисања веће доступности информација о животној средини у поседу приватног сектора, умињајући у обзор релевантна питања тајности информација у трговини и индустрији и питања заштите права интелектуалне својине у складу са садашњим приступом који је дефинисан у Конвенцији (Стратешки план, Циљ III.2).</p>	<p>10.1. Архус центри воде и омогућавају обуке и активности развијања свести о одрживим обрасцима производње и потрошње и о Протоколу о регистрацији испуштања и преноса загађујућих супстанци (PRTR) за грађане и предузећа.</p> <p>10.2. Архус центри склапају партнерства и/или омогућавају склапање партнерстава са приватним сектором у областима које се односе на примену конвенције.</p>	<p>Акције које се спроводе одмах</p> <p>9.3.а. Улажу се напори да се активно укључе организације које се баве заштитом права жена и интересне групе у умрежавање на свим нивоима.</p> <p>10.1.а. Партнери у јавном и приватном сектору су упознати са начелима родне равноправности, родним димензијама и добром праксом у области родне равноправности.</p> <p>10.1.ц. Улажу се напори да се повећа информисаност жена о Протоколу (PRTR).</p> <p>10.1.б. Обуци и активностима развијања свести узимају се у обзир различите и специфичне улоге и доприноси мушкараца и жена у својству произвођача и потрошача.</p>

Бр.	Циљ (садржан у Стратешком плану за примену Архуске конвенције)	Предлози за могуће врсте активности Архус центара	Предлози за акције Архус центара којима се унапређује родна равноправност	Акције које се спроводе након додатне помоћи у виду средстава и обуке
А.11	<p>Одредбе конвенције које се односе на учешће јавности у припреми планова, програма и политика које се односе на животну средину, као и извршних прописана и других опште применивих, законски обавезујућих нормативних инструмената који могу имати знатан утицај на животну средину, примењују се, преиспитују и даље развијају, по потреби, како би се побољшало учешће јавности још од ране фазе у процесима доношења стратешких одлука. То је потребно чинити уз одговарајуће укључивање јавности и узимајући у потпуности у обзир специфичну природу и ограничења тих процеса и повезаних обавеза које проистичу из других мултилатералних споразума који се односе на животну средину, посебно као што је Протокол о стратешкој процени утицаја (SEA) уз Конвенцију о процени утицаја на животну средину у прекограничном контексту (Еспо конвенција) и уз укључивање њених тела у те процесе (Стратешки план, Циљ III.4).</p>	<p>11.1. Архус центри прате и анализирају примену стуба конвенције који се односи на учешће јавности и утврђују препреке за учешће (финансијске, социјалне, законске, културолошке, језичке, неписменост и др).</p> <p>11.2. Архус центри олакшавају процес процене утицаја на животну средину (EIA) пружајући услуге ширења информација и организовања платформи за учешће јавности, када је то могуће.</p> <p>11.3. Архус центри имају активну улогу у активностима које следе након процене утицаја на животну средину кроз праћење (мониторинг) спровођења пројеката и планова, те информисање заинтересованих страна о резултатима тих активности, када је то могуће.</p> <p>11.4. Архус центри се залажу за стратешку процену утицаја на животну средину (SEA) и шире добру праксу о њеном спровођењу.</p> <p>11.5. Архус центри обезбеђују платформу за партиципативно планирање и спровођење акција које се односе на локалну животну средину и одрживи развој.</p>	<p>11.3.a. Прикупљени примери добре праксе треба да садрже аспекте родне равноправности.</p> <p>11.4.a. Треба уложити знатне напоре да се жене укључе у планирање и спровођење акција које се односе на локалну животну средину и одрживи развој.</p>	<p>11.1.a. Архус центри прате и анализирају примену стуба конвенције који се односи на учешће јавности и утврђују препреке за учешће, укључујући и родну компоненту.</p> <p>11.2.a. Помагање у спровођењу свих активних процене утицаја на животну средину (планирање, спровођење, праћење, ширење информација), обезбеђује да се једнако узму у обзир потребе, слабости и доприноси мушкараца и жена.</p>

<p>бр. Циљ (садржан у Стратешком плану за примену Архуске конвенције)</p>	<p>Предлози за могуће врсте активности Архус центара</p>	<p>Предлози за акције Архус центара којима се унапређује родна равноправност</p>	<p>Акције које се спроводе након додатне помоћи у виду средстава и обуке</p>
<p>A.12 У циљу побољшања деловорности учешћа јавности, подстиче се развој и примена иновативних облика и средстава (алата) за учешће јавности који излазе из оквира традиционалних консултативних поступака, подржава се развој катацитета невладиних организација и јача се цивилно друштво (Стратешки план, Циљ III.5).</p>	<p>12.1. Архус центри промовишу добру праксу у погледу иновативних облика и алата за учешће јавности. 12.2. Архус центри координирају и помажу у састављању и спровођењу мањих пројеката невладиних организација, те у управљању тим пројектима.</p>	<p>12.1 а. Дobre праксе и алати за учешће јавности треба да укључе родне аспекте.</p>	<p>12.2 а. Архус центри треба да развијају свест о родним питањима и да следе добре праксе које се односе на родну равноправност у пројектима НВО којима помажу.</p>

Бр.	Циљ (Садржан у Стратешком плану за примену Архуске конвенције)	Предлози за могуће врсте активности Архус центара	Предлози за акције Архус центара којима се унапређује родна равноправност	Акције које се спроводе након додатне помоћи у виду средстава и обуке
А.13	<p>Наставља се рад на унапређењу делотворног права на правну заштиту, нарочито кроз даљу размену информација, изградњу капацитета и размену примера добре праксе, између осталог, по питању критеријума за покретање судског поступка, узимајући у потпуности у обзир циљ Конвенције да се гарантује право на правну заштиту. Разматра се проширење спектра представника јавности који имају приступ правним и судским поступцима, са посебним нагласком на да приступ имају невладине организације. Предузимају се кораци у циљу уклањања препрека и успостављања механизма пружање помоћи када је то потребно (Стратешки план, Циљ II 1.6).</p>	<p>13.1. Архус центри омогућавају и координирају консултације о правним питањима са организацијама цивилног друштва и појединцима, која се односе на њихова права и обавезе у области животне средине.</p> <p>13.2. Архус центри пружају јавности информације и упутства о судским поступцима, управним поступцима и могућностима улагања жалбе суду.</p> <p>13.3. Архус центри обезбеђују механизме за пружање помоћи, као што су промовисање адвоката који раде у интересу јавности, обезбеђивање списка адвоката и пружање правник савета (правна клиника).</p> <p>13.4. Архус центри успостављају базу података о судским одлукама у поступцима који се односе на питања животне средине и обезбеђују приступ тој бази података.</p> <p>13.4. Што се тиче механизма за примену Конвенције, Архус центри помажу у разумевању обрасца, праћењу судске праксе и ширењу информација о исходима, те у информисању јавности о случајевима који се односе на земље у којима центри раде.</p>	<p>13.1.a. Архус центри треба да обезбеде да консултације о правним питањима буду једнако доступне организацијама са правима жена и да се једнако баве питањима права жена.</p> <p>13.3.a. Адвокати који су упознати са правима жена и посвећени правима жена у свом раду треба да буду укључени у спискове како би упућивање адвокатима било што ефикасније.</p>	<p>13.2.a. Стратегије ширења информација треба да обезбеде да информације дођу једнако до мушкараца и жена.</p> <p>13.4.a. Када је то могуће, база података о судским одлукама које се односе на питања заштите животне средине треба да омогући да се установи у које је предмете и одлуке укључен родни аспект.</p>

Бр.	Циљ (садржан у Стратешком плану за примену Архуске конвенције)	Предлози за могуће врсте активности Архус центара	Предлози за акције Архус центара којима се унапређује родна равноправност
А.14	<p>Земље потписнице Конвенције испитују могућности за развој мера у складу са Конвенцијом са циљем да се обезбеде веће могућности за учешће јавности у формулисању и спровођењу политике која доприноси одрживом развоју, подсећајући на Декларацију о одрживом развоју усвојену у Јоханесбургу и на план о њеној примени. Осим тога, земље потписнице Конвенције размјењују искуства у примени Конвенције са другим форумима који су заинтересовани да их користе као основу или извор инспирације за даље јачање партиципативне демократије у својим областима (Стратешки план, Циљ II.1.7).</p>	<p>Предлози за могуће врсте активности Архус центара</p>	<p>Акције које се спроводе након додатне помоћи у виду средстава и обуке</p>
		<p>14.1. Архус центри склапају партнерства са другим иницијативама и програмима у области животне средине и одрживог развоја на локалном и националном нивоу.</p>	<p>14.1.a. У оквиру партнерства са програмима заштите животне средине на локалном и националном нивоу, Архус центри треба да утврђују, евидентирају, документују, размјењују и координирају добре праксе, искуства, алате и ресурсе који се односе на родна питања и животну средину.</p>

Б. Циљ ове Оперативне мапе пута је да утврди кључне активности које су потребне за јачање резултата рада, ефикасност и утицај Архус центара.

Бр.	Циљ (садржан у Стратешком плану за примену Архуске конвенције)	Предлози за могуће врсте активности Архус центара	Предлози за акције Архус центара којима се унапређује родна равноправност	Акције које се спроводе након добијене додатне помоћи у виду средстава и обуке
Б.1	<p>Визија и активности Архус центара су унапређене тако да боље одговарају изазовима на националном и регионалном нивоу и да побољшају делотворност и ефикасност свог доприноса примени Архуске конвенције.</p>	<p>1.1. Развијање заједничког разумевања улоге и функције Архус центара. 1.2. Развијање заједничког разумевања улоге актера (Министарство животне средине, особа за контакт на националном нивоу, директор Архус центра, ОБЕС, НВО домаћин, итд). 1.3. Формулисање стратегије за мониторинг и евалуацију Архус центара са мерљивим показатељима резултата рада. 1.4. Спровођење самопроцене резултата рада и активности Архус центара једном годишње.</p>	<p>1.1.а. Изјава центара о визији, мисији и вредностима треба да укључи и представи опредељење за родну равноправност. 1.2.а. Приликом утврђивања заинтересованих страна, треба укључити државне институције и НВО који се баве родним питањима и питањима родне равноправности.</p>	<p>1.3.а. Стратегије за мониторинг и евалуацију треба да укључе показатеље резултата рада који се односе на родна питања. 1.4.а. Активности самопроцене треба да укључе показатеље који се односе на родна питања.</p>
Б.2	<p>Ојачани капацитети Архус центара како би се боље одговорило на изазове у спровођењу одређби Архуске конвенције.</p>	<p>2.1. Утврђивање потребе за изградњом капацитета особља Архус центара и спровођење обуке на националном и регионалном нивоу.</p>	<p>2.1.а. Архус центри треба да настоје да постигну родну равнотежу међу особљем и волонтерима.</p>	<p>2.1.а. Треба обезбедити обуку о родним питањима за особље Архус центара и заинтересоване стране. 2.1.б. Регионалне обуке и иницијативе за изградњу капацитета треба да садрже релевантне родне компоненте.</p>

Бр.	Циљ (садржан у Стратешком плану за примену Архуске конвенције)	Предлози за могуће врсте активности Архус центра	Предлози за акције Архус центара којима се унапређује родна равноправност	Акције које се спроводе након добијене додатне помоћи у виду средстава и обуке
Б.3	Развијена свест о иницијативама Архус центара и повећана њихова видљивост.	<p>3.1. Формулисање стратегије комуникације и акционог плана Архус центара.</p> <p>3.2. Активнија комуникација са локалним и националним медијима.</p> <p>3.3. Успостављање механизма којима се обезбеђује боља информисаност локалних заинтересованих страна о Архус центрима, са посебним напласком на иницијативе чији је циљ повећање интересовања и учешћа жена и младих.</p> <p>3.4. Мрежа Архус центара функционоше као мрежа за комуникацију о животној средини у оквиру земаља источне Европе, Кавказа и Централне Азије (EESSA).</p> <p>3.5. Давање доприноса Комуникационој стратегији Архуске конвенције.</p>	<p>3.1.а Комуникационе стратегије треба да буду родно осетљиве како би се осигурало да релевантне информације дођу до мушкарца и жена на најефикаснији начин.</p>	<p>3.2.а. Пружају се информације о родним питањима и животној средини националним и локалним медијима, а новинари се сензитивлишу за родна питања, ако и када је то примењиво.</p> <p>3.3.а. У механизме за јачање свести локалних актера о развијању свести међу женама и младима и усмеравању активности на ове групе становиштва треба укључити родне димензије, треба увести, успоставити и разменивати добру праксу.</p> <p>3.4.а. Искуства Архус центара о доброј пракси у комуникацији у погледу родних питања треба поделити са Секретаријатом Архуске конвенције.</p>
Б.4	Успостављени су механизми за размену информација и искустава између Архус центара на нивоу земље и на регионалном нивоу.	<p>4.1. Утврђивање и успостављање механизма за умрежавање и размену информација између Архус центара.</p>	<p>4.1.а. Механизми за умрежавање и информисање садрже родне димензије, а добру праксу треба увести, успоставити и разменивати.</p>	

Бр.	Циљ (садржан у Стратешком плану за примену Архуске конвенције)	Предлози за могуће врсте активности Архус центара	Предлози за акције Архус центара којима се унапређује родна равноправност	Акције које се спроводе након добијене додатне помоћи у виду средстава и обуке
Б.5	Уложени су додатни напори како би се обезбедила одрживост Архус центара.	<p>5.1. Одређивање мера чији је циљ да власт преузме на себе већу одговорност и пружи подршку Архус центрима како би се обезбедила њихова дугорочна одрживост.</p> <p>5.2. Обезбеђивање активнијег учешћа контакт особа задужених за Архуску конвенцију у иницијативама Архус центара.</p> <p>5.3. Успостављање ближе сарадње и партнерстава са мрежама организација цивилног друштва на локалном и националном нивоу.</p> <p>5.4. Успостављање ближе сарадње и партнерстава са јавном управом на покрајинском и локалном нивоу.</p> <p>5.5. Одређивање могућих опција за правни статус Архус центара.</p>	<p>5.1.а. Мушкарци и жене треба да учествују у развоју одрживости Архус центара и приликом осмишљавања и спровођења одрживости Архус центара треба узети у обзир родну димензију.</p> <p>5.3.а. Организације које се баве правима жена, а раде и на питањима заштите животне средине, као и НВО које се баве релевантним темама, треба да буду активно укључене.</p> <p>5.4.а. Међу представницима партнера за сарадњу треба да буду и жене, и треба решавати родна питања.</p>	Акције које се спроводе након добијене додатне помоћи у виду средстава и обуке
Осмишљавање и спровођење одрживости Архус центара; нпр. приликом наплате услуга, треба обезбедити да и мушкарци и жене имају неопходна средства да плате такве услуге. При изради кадровских планова, имају ли жене и мушкарци једнаке могућности у приступу руководећим позицијама?				

Бр.	Циљ (Садржану Стратешком плану за примену Архуске конвенције)	Предлози за могуће врсте активности Архус центара	Предлози за акције Архус центара којима се унапређује родна равноправност
Б.6	Успостављена је синергија са другим релевантним иницијативама на националном и регионалном нивоу.	6.1. Сарадња и партнерство са другим локалним, националним и регионалним иницијативама и програмима у области животне средине, одрживог развоја и добре владавине (као што су други ENVSEC пројекти, пројекти и програми Глобалног механизма за финансијску подршку у области животне средине – GEF, пројекти и програми које финансира ЕК, итд).	Акције које се спроводе након добијене додатне помоћи у виду средстава и обуке 6.1.а. Треба утврдити активности, пројекте (и др) који подржавају или спроводе партнери који имају родну димензију и ојачати их као основу за одрживи развој и добру владавину. 6.1.а Саветници и особе за контакт за родна питања партнера и релевантних организација треба да буду активно укључени у пружање помоћи у погледу стратешког, тактичког и координисаног унапређивања родне равноправности у контексту заштите животне средине на локалном или регионалном нивоу (видети горе о размени добре праксе).

ОЕБС

ОЕБС ради на стабилности, просперитету и демократији у 56 држава учесница кроз политички дијалог заснован на заједничким вредностима и кроз практичан рад којим се постижу трајне промене.

ОЕБС – Организација за европску безбедност и сарадњу
Одсек за родну равноправност
Канцеларија Генералног секретара
Секретаријат ОЕБС
Wallnerstrasse 6
1010 Беч, Аустрија
Електронска пошта: equality@osce.org
www.osce.org/gender

